

ЭНЦИКЛОПЕДИЯ

Нам улууһун хаһыата 1935 сыл алтынньы 5 күнүгэр төрүттүөнүтэ

2002 с.
Тохсунньу
26
күнэ
субуота
№ 9 (9004)

2002 с. Бүтүн Россиятаагы нэһилиэнньэ биэрэпиһэ «РОССИЯ ИСТОРИЯТЫГАР БЭИЭН ААККЫН СУРУЙ»

2002 с. алтынньы 9-16 күннэригэр Бүтүн Россиятаагы нэһилиэнньэ биэрэпиһэ ытыллыа.

Биэрэпис сүрүн сыала - Россия уонна Саха Республикатын инники социальнай-экономическай сайдыыларын, кэскиллэрин быһаарытыгар аһаан дойдуну уонна республика, хас биирдии улуус, нэһилиэк нэһилиэнньэтин ахсаанын суруйуу, ону сэргэ онно наадалаах атын сибидиэнньэлэри хомуйуу.

2002 с. биэрэпиһэ Россияга ытыллыбыт биэрэпис сүрүн сыала сыллаах историяларын аһаан бастаан тус анабыллыан ылыллыбыт «Бүтүн Россиятаагы нэһилиэнньэ биэрэпиһин туһунан» Федеральнай сокуонуга олодуран барыа.

Сокуонуга хомуйуллубут информация конфиденциальнай, сабыылаах буоларын хааччыйар миэрэлэр ыйылыбыттар. Тустаах киһи туһунан информацияны ханнык да түбэлтэ ким да кыайан билбэ суоҕа.

Биэрэпис сүрүн принцибэ - информацияны киһи бэйэтин баҕатынан биэрбитэ, төһөнү кэспирин эмиэ бэйэтэ быһаарар. Биэрэпис анкетатын 16 боппуруостарыгар эппиэттэр ыйытыллар дьон тылларттан суруллуохтара, ханнык да докуму-

оннары көрдөрүү ирдэннэлибэт.

Сибидиэнньэлэри олохтор уонна атын дьыаларын көрүөтү аһаан телефон анал нүөмүрдэригэр олохтор нэһилиэнньэни ыйыты уонна переписной листэри толоруу ныматынан биэрэпиһи ыйтар үлэһиттэр хомуйуохтара. Ону таһынан, россиянар төриллибит биэрэпис пууннарыгар кэлэн суотчуттар ыйытыларыгар эппиэттиэхтэрин сөп.

Нэһилиэнньэ биэрэпиһэ - улахан культурнай-историческай түгэн, Россия летопись. Биэрэпис культурнай-историческай тэҥнээн көрүүлэргэ научнай матырыйаалы үөскэтэр уонна кэлэр көлүнэлэргэ биһиги туспутунан өйдөбүл хаалларар.

Убаастабыллаах Саха сирин олохтоохторо, Нам дьоно! Эһигини нэһилиэнньэ биэрэпиһигэр көхтөөхтүк кыттарытыгар уонна биэрэпис анкетатын бары ыйытыларыгар эппиэттиригитигэр ыгырабыт.

БИЭРЭПИСКЭ КЫТТЫ - ХАС БИИРДИИ КИҤИ УОННА ГРАЖДАНИН ОБЩЕСТВО ИНИГЭР ЭБЭЭБИЭЭБЭ.

Улуустаагы биэрэпис комиссията

үөрэнээччилэр дипломнарынан, грамоталарынан наараадаланылар. Уонна Покровская к. тохсунньу 29-30 күннэригэр ыйытылар региональной научнай конференцията талыллан кыттыахтара.

Секцияларынан бастакы миэстэлэри ыйытылар: саха тылыгар уонна национальной культурага 1 Хомуस्ताах оскуолатын 9-с кылааһын үөрэнээччигэ Петрова Настя, нуучча тылыгар саха-французскай оскуола 8 кыл. үөрэнээччигэ Афанасьева Варя, педагогика уонна психологияга саха-французскай оск. 11 кыл. үөрэнээччигэ Винокурова Настя, английскай тылга НУГ 9 кыл. үөрэнээччигэ Антонова Ира, физика уонна математикага НУГ 10 кыл. үөрэнээччигэ Балсуков Саппа, технология уонна дизайнга Хатырык орто оскуолатын 11 кыл. үөрэнээччигэ Бурнашева Лена, история уонна этнографияга Түбэ орто оскуолатын 5 кыл. үөрэнээччигэ Дьяконов Дьыҥын, биологияга, тыа хаһаайыстыбагыгар, экологияга НУГ 10 кыл. үөрэнээччигэ Бочкарева Тая уонна Бурнашева Ньургуйаана.

Л. НОВОГРОДОВА

Чугдаарар чуорааннар

НАУКАҒА МАННАЙҒЫ ЭРЭЛЛЭЭХ ХАРДЫ

Тохсунньу 24 күнүгэр Нам орто политехническай оскуолатыгар «Инникигэ харды — шаг в будущее» оҕолор улуустаагы научнай конференциялара буолла. Барыта 128 дакылаат истилиннэ. Ордук элбэх дакылааты гимназия, Модут агрооскуолаты (24 дакылаат), 1 Хомуस्ताах (16 дакылаат), Хамаҕатта саха-французскай уонна орто оскуола бэлэмнээбиттэр. Конференция үлэтэ 9 секциянан ытыллына. Саммай элбэх-33 дакылаат биология, тыа хаһаайыстыбатын, экология секцияларыгар истилиннэ. Ону таһынан гуманитарнай наукалар (нуучча тыла, саха тыла уонна литература, физика, математика, омок тыла, педагогика уонна психология) секцияларга үлэстэтиллэр. Учууталлар секцияларыгар 13 дакылаат аарылына. Быйылгыттан начальнай кылаастар кытыннылар. Ол курдук, конференция саммай кыра кыттылааҕа-Кобокон орто

оскуолатын 2-с кылааһын үөрэнээччигэ Больничкай Коля саха тылын секциятыгар дакылаат аахта. Сыл айы конференцията истиллэр дакылааттар ис хоһоонноро, оформлениелара тупсан иһэр. Ордук үчүгэй дакылааттары Хамаҕатта саха-французскай оскуолатын, Нам улуустаагы гимназиятын, Хатырык, Модут, 1 Хомуस्ताах, Бөтүг оскуола уонна үөрэнээччилэрэ иһитиннэрибиттэрэ бэлэстэннэ. Конференцияга секцияларынан экспертнай комиссия үлэлэри сыаналаата. Комиссия састаабыгар улуустаагы методколбох саһаааччылар уонна аспирант учууталлар киирдилэр. Улуустаагы конференцияга СГУ саха филологиятын уонна национальной культурытын факультетын культурология кафедратын доцента П.А. Слепцов кыттыһыны ылла. Кирбит дакылааттартан 47 үлэ үчүгэйинэн сыаналанан суруйбут

Распоряжение главы улуса

«О пожарной безопасности»

В целях исполнения требований Федерального Закона «О промышленной безопасности опасных производственных объектов» от 21.07.97. № 116-ФЗ, ст. 10 Закона «О пожарной безопасности и пожарной охране в Республике Саха (Якутия)» о наличии страховой защиты, Постановления Правительства Республики Саха (Якутия) от 08.05.97. № 174 «Об обеспечении пожарной безопасности населенных пунктов Республики Саха (Якутия)» и обеспечения гарантий возмещения убытков пострадавшим от огня и других непредвиденных опасностей, в т.ч. наводнения, за счет страхования без отвлечения значительных бюджетных средств, распоряжаюсь:

1. Провести в улусе страхование строений, зданий, сооружений и иного имущества физических и юридических лиц от пожаров независимо от форм собственности, страхование гражданской ответственности владельцев транспортных средств - источников повышенной опасности и лиц, эксплуатирующих опасные производственные объекты и занимающихся перевозкой горюче-смазочных материалов.
2. Заместителю главы улуса Горохову Н.Х. совместно с ОГПС-18 (Колпашниковым И.В.), госинспекцией безопасности дорожного движения (Зориным М.К.), представителем МЧС (Петровым В.Р.), дорожной службы (Федоровым А.С.) и главами наследных администраций организовать действенный контроль за исполнением населением и юридическими лицами наличия страховой защиты.
3. Главам наследных администраций, руководителям предприятий, организаций, учреждений принять действенные меры по обеспечению защиты населения путем заключения договоров страхования жизни, здоровья работников от несчастных случаев, добровольного медицинского страхования.
4. Агенству Управления Росгосстраха по Республике Саха (Якутия) обеспечить заключение договоров страхования с физическими и юридическими лицами.
5. Контроль за исполнением данного распоряжения возложить на заместителя главы улуса Горохова Н.Х.

Глава Намского улуса А. ДЬЯКОНОВ

РЕДАКЦИЯ ПОЧТАТЫТТАН АХСААННАРА ҮКСҮҮ ТУРДУН

Билиҥҥи рынок кэмигэр улуус экономикага сайдарыгар уонна туруктаах буоларыгар биэр хайысхана предпринимателлэр үлэлэрэ буолар. Омос көрдөххө киһилэр атынан-эргизинэн да дьарыктанналар, улуустары дьоннорун-сэргэлэрин туһугар сүүрү-көтө, түбүгүрэ сылдьалара мэлдьэ суох. Биэр онук күүһүнэн Прокопьев Станислав Карлович буолар.

Станислав Карлович бу билиҥҥи рынок сыһыанын сөпкө өйдөөн уонна улуус экономикага сайдарыгар биэр актыбынай кыттааччы буоларын бары эппитинэн-хааммытын биллибит. Урут «Гранд» маҕаһын улуус эрэ киһигэр баар эбит буоллабына, билигин хас биирдии нэһилиэккэ киһи филиаллара үлэли тураллар. С.К. Прокопьев хас биирдии нэһилиэккэ маҕаһын аһаан үлэ миэстэтин таһаарда. Этэргэ дылы улууска 18 нэһилиэк баар эбит буоллабына, кырата 15 нэһилиэккэ маҕаһын аһылан 15 киһи үлэлээх буолбута көрөхсөнөр. Бу дьону хамнастан, маҕаһын дьыаларын аренда-тын, оттугун быһааран кинилэри араас көрүннээх табаарынан хааччыйан элбэх түбүгү, ороскуоту көрсөр. Ол гынан баран бу маҕаһын табаары сыаната чэпчэки, көрүгэ элбэҕэ атылаһааччы санаатын хоту. Аны маҕаһын үлэһиттэрэ элэккэйдэрэ, үлэлэригэр эппиэтинэстэхтик сыһаннаһаллара, атылаһааччылары культурнайдык хааччыйаллар.

Сорохтор баҕар, арыгыны дэлэйдик атылыһыр, биэр көрүнүнэн саньыллара буолуо эрэри, мин онно сөпсөспөппүн. Арыгыны контуруоллаан уонна көгүллээх буоллабына тоҕо атылаһаанара бобуллуохтааҕый. Докхот онтон киирэрэ кистэл буолбатах. Онооһор арыгыны кистээн, түүннэри атылаһаһыннар билигин да таһа тураллар. Көгүллээх, маҕаһынга контуруоллаан атылыһыр сохун да быһыты-

нан көгүллэнэр. Онтон арыгыны иһии туһунан этэр буоллаахха, биһиги дьон аһара аһаан, киһи быһыгыһыан бодобутун, сирбитин-майгыбытын сүтэрэн, арыгыттан атын ас суодун курдук дьүһүлэнэбит. Ол бэйэбит дьон быһыгыһыан культурабыт намыһарын көрдөрөр уонна биһиги дьон аһаатахпытына, ким эрэ буруйдааһын курдук туттабыт. Дьингэр хас биирдии киһиттэн бэйэтиттэн тутулукаах буоллаҕа ди. Онон манна даһатан эттэххэ, «Гранд» филиаллара нэһилиэк айы аһылыбытыра хайдалаах суол.

Станислав Карлович хас биирдии нэһилиэккэ маҕаһын нөҕүө ытыллар мероприятиеларга спонсордырын нэһилиэктэр баһылыктара, оскуола бигэргэтэллэрэ буолуо. Быйыл биһиги оскуолабытыгар эмиэ үгэс курдук саҥа дьыл бырааһынньыгы ытыгар спонсордабытыгар, оскуола учууталларын, тех-үлэһиттерин, төрөпүүтүгэрин, үөрэнээччилэрин ааттарыттан истин махталбытын хаһыат нөҕүө тиэрдэбит. Станислав Карлович Бөтүг нэһилиэгэр ааспыт өттүгэр эмиэ спонсордаан, дьону-сэргэни үөрдөн турар. Киһи бэйэтин эрэ кыһалатын көрүмүэт, атын дьон кыһалатын сыаналаан, учуоттаан амарах санаалаах табаары быһыгыһыан биллэнэбин. Баһарабын киниэхэ бу түбүктээх үлэтигэр элбэх ситиһини, дьинэ кэргэнигэр дьолу-соргуну, доруобуйаны.

Улуус предпринимательствова отдела бу манньылаах, дьон туһугар үлэлиир предпринимателлэргэ күүс-көмө буолуо дьин эрэлбин биллэрэбин уонна улууспутугар Прокопьев С.К. курдук үтүө-мааны санаалаах, улуус экономикага сайдарыгар бэйэлэрин аһаабат кыһамныларын киллэрсэр предпринимателлэр аһааннара элбии турарыгар баһарабын.

И. КАЙГОРОДОВ,
Партизан оскуолатын
директора

ЫЛАР ИЛИИ БИЛБЭТ ...

Саха Республикатын Президиени 07.04.99 с. 746 №-дээх Укааһыгар, Саха Республикатын правительствотын 23.03.2000 с. 421 №-дээх дьаһалыгар уонна Нам улуунун баһылыгы 08.04.2000 с. 309 №-дээх дьаһалыгар олодуран Нам селотун дьаһалтатынан дьинэ көргөн экономикага сайдыытыгар 2000 сыллаахха бэриллибит кредити ылбыт Нам селотун олохтоохторун кредитит иһин түргэниик төлүүргүтүгэр санаатабыт. Кредиткэ элбэх иэстээх дьоннору 2002 сыл олунньу 1 күнүгэр дьини төлөөбөтөххүтүнэ дьыаларыт суукка бэриллэрин биллэрэбит. Дьинэ-көргөн экономикага сайдыытыгар 2000 с. бэриллибит кредиткэ элбэх иэстээх дьоннор испиниһкэтэро:

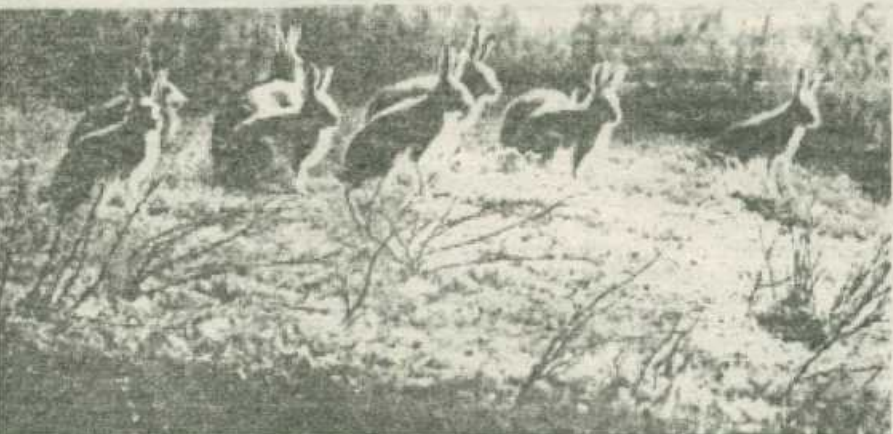
1. Рехлясов Дмитрий Степанович
2. Шапошиков Кэскил Романович
3. Винокуров Сергей Юрьевич
4. Кутуков Василий Валерьевич
5. Хомподосев Савва Саввич
6. Филишова Галина Яковлевна
7. Дыдаев Петр Петрович
8. Сивцев Степан Ефремович
9. Шадрин Александр Иванович
10. Сергучев Василий Варламович
11. Гаврильев Афанасий Афанасьевич
12. Гаврильева Раиса Егоровна
13. Сивцев Михаил Игнатьевич
14. Моисеевко Екатерина Александровна
15. Ильин Александр Саввич
16. Тойтонова Софья Иннокентьевна
17. Ермолаева Лена Саввична
18. Гаврильев Сергей Степанович
19. Колесова Ульяна Алексеевна
20. Шаранов Сергей Михайлович

21. Самсонова Нина Сергеевна
22. Платонова Зоя Романовна
23. Спиридонов Семен Семенович
24. Тостоухова Антонина Егоровна
25. Кычкин Егор Егорович
26. Пестерева Розалия Алексеевна
27. Габышева Екатерина Петровна
28. Лугинова Элеонора Петровна
29. Замятина Людмила Григорьевна
30. Дьяконова Венера Никитична
31. Попова Дария Алампалдьевна
32. Белолобская Степан Валентинович
33. Гоголева Людмила Семеновна
34. Саввинова Октябрина Егоровна
35. Шадрин Владимир Иванович
36. Сивцев Айылдан Ильич
37. Черноградский Михаил Иннокентьевич
38. Сыромятников Владимир Владимирович
39. Дьяконова Екатерина Афанасьевна
40. Григорьева Маргарита Георгиевна
41. Соловьев Александр Иннокентьевич
42. Чердонов Семен Сергеевич
43. Сыромятников Василий Михайлович
44. Слепцова Сардапа Ивановна
45. Матвеева Клара Иннокентьевна
46. Егоров Борис Прокопьевич
47. Аргунов Степан Степанович
48. Замятина Елена Викторовна
49. Захарова Раиса Ивановна
50. Тихонов Руслан Тихонович
51. Черкашина Розалия Прокопьевна
52. Колодезникова Улита Арсеньевна
53. Дьяконова Мария Петровна

Нам с. дьаһалтата

СОТУУН ЫАРЫЫ

Улууспут сибириискэй язвага кутталлаахха киирсэр

этэ туһага турбат, уматыллар. Улууспут сибириискэй язвага кутталлаахха киирсэр. Ол курдук, бу ыарыы туһунан докумуонна киирбитинэн 1905 сыллаахха Түбээ тура сылдыбыт. Слещов Алексей Михайлович кырдыаас кэпсээнинэн ол сыл элбэх сүөһү, сэтгэ сылгы ыалдыан өлбүт уонна биир киһи ыалдыан баран үтүөрбүт. Маны таһынан Үөдэйгэ 1932-33 сс., Таастаахха 1921 с., Хатырыкка, Бөтүнгэ 1929 с., 2-с Хомустаахха 1915-1920 сс., Көбөкөнжө 1935 с., Арбынна, 1 Хомустаахха 1937 с. сүөһүлэр ыалдыан өлбүттэрэ бэлиэтэнэр.

Чарылданньы көрүгүнэ ыалдыбыт сүөһү эмискэ туох да клиниката суох өлөр, иһэ сараччы үллэр, өлүк көһүбэт, бары хайрастарыттан барытыттан хааннаах, күүгэниэх сүмэтин тахсар. Хаана бөлүөхсүбэт. Атын көрүпнэригэр сүөһү этигэр, мооһуугар, түөһүгэр, иһигэр бастаан итии уонна ыарылаах, онтон тымныу уонна ыарыта суох искэниэр тахсыахтарын сөп. Сүөһү температурата үрдүүр, аһаабат-сиэбэт, этин быччыгнарар тартарар.

Сибириискэй язваны утары прививкаламьыт сүөһү 14 хонок устата өлөрүллүбэт. Өскөтүн күһэллэн өлөрүү түбэлтэтигэр, холобур, сүөһү оһоллоннобуна, ветбыраас көнүлээтэригэр эрэ өлөрүллэр. Этин, тириитин ветеринарияда анаалыстатан эрэ баран туһаныллар. Өскөтүн лабораториянан биэргэтилиннэринэ,

Мантан көстөрүнэн урут ыарыы тура сылдыбыт нэһиликтэригэртин Үөдэйи, Арбыны, 2-с Хомустаагы сыллата халаан уута ылар, сириин-дойдугун алдытар. Ону таһынан араас сири хаһылаах тутуулар, сири тизрэн, баһыналары оңоруулар куруук ытыллылар. Сир алдынытыттан урут көмүллүбүт

18503, уон ый түмүгүнэн 16577 төбө вакцинацияланна. Сылгы ахсаана 8658, бу күннэргэ прививкалааһын үлэтэ бара турар. Сылгы үксэ чааһынай бас билиигэ баран, биһиги үлэбитигэр кэккэ ыарахаттары көрсөбүт. Урукку совхоз сааһаагы курдук сылгыны маассабай муньуу суох. Күнгэ биирдии-иккилии үөрү ағалалар. Оттон вакцинабыт биир флаконугар 120-150 доза баар. Онон күнүнэн вакцинабыт ордуга суох оңоһулган иһэр. Биопрепараттар, эмтэр сыаналара олус ыарахан. Онон олохтоох дьаһалтар көмөлөһөн, хаарчагары туттардахтарына, нэһиликтиннэ биир кэмгэ сылгыны мустаһына, үлэбит ордук таһаарылаах буолуо этэ.

Билигин сүөһү тириитин маассабайдык тутуу сағаланна. Сибириискэй язваны утары привив-

каламматах сүөһү тириитэ, тыһа ветеринарнай лабораторияда анализтаныахтаах. Биһиги ветеринарнай лабораториябыт ити анаалыһы оңоро олоһор, бу сылга киирэн баран, 596 боруобаны көрдө. Анаалыска биир сүөһү тириититтэн эбэтэр тыһыттан кыһан суба (соскоб) ағаладыт. Маньык анаалыһа уонна ветсибидиэтэлиститбэтэ суох тириитин комбинат туппат.

Билигин туругунан биир да нэһиликтэ сүөһүнү өлөрөр быласаакка да, пуун да суох. Кэккэ сыллар усталарыгар кэпсэтигэр эрэ сылдыар. Аппааныга баар сүөһүнү өлөрөр соғотох сымахпыт үлээлээтэргэ бизе сыл буолла. Бу сылах үлэлигэр буоллар ыарылаах сүөһүлэрбит бары түмүллэн, график быһыгытын биир сиргэ өлөрүллэн, ветеринарнай-санитарнай экспертизаны ытарга, контуруоллуурга табыгастаах, этэ, тириитэ дағаны хаачыстыбалаахтык астаһыллыа этэ.

Нэһиликтэргэ олохтоох дьаһалталар сүөһүнү өлөрөр быласааккалары, сүөһүнү көмөр омунахтары тэрийэн оңороллорун ирдиер көм кэллэ, ити олох ирдэбилэ буолла. Кэлэр сылларга биирдиилээн тэлгэхэлэргэ өлөрүллүбүт сүөһү этин сыаната чэпчээт, атыһа тахсара боллуоға. Иньикитин күһүн-саас ытыллар профилактической (сэрэтэр) вакциналары толору ылбатах, сыстыганнаах ыарыларга бэрэбиэркэни барбатах сүөһүлээх ыаллар үттэрэ-эттэрэ атыһа тахсара болулар.

Ытыктабыллаах Нам улуун олохтоохторо, ветеринарнай сулууспа үлэтин өйдөөн-өйөөн, сыаналаан, бары ытыллар ветеринарнай дьаһалларга актыыбынайдык кыттыт. Этилибит кэмгэ, ыйыллыбыт болдоххо сүөһүгүт доруобуйатын бэрэбиэркэлэтиг, ыарылары утары прививкалатыт. Тастан киирбит аһынан аһаабакка, бэйэбит оңорон таһаарыт доруобай туруктаах сүөһүгүт бордууксуйатынан аһаадыт.

Н. ВАСИЛЬЕВА,
Намнаағы ветеринария энциклопедия

Сотуун ыарыы 1905 сыллаахха Түбээ тура сылдыбыт. Маны таһынан Үөдэйгэ 1932-33 сс., Таастаахха 1921 с., Хатырыкка, Бөтүнгэ 1929 с., 2-с Хомустаахха 1915-1920 сс., Көбөкөнжө 1935 с., Арбынна, 1 Хомустаахха 1937 с. сүөһүлэр ыалдыан өлбүттэрэ бэлиэтэнэр.

өлүктэртэн ыарыы палочкалары сир үрдүгөр тахсан, ууну-хаары кытта ханна бағарар тийиэхтэрин сөп. ыарыыны таһаарбат иньит-

бөлөһүөпүлээхтэрэ эбээт.

Саха төрүт итэҕэли ылыннарына, омук быһыытынан өрө тахсыахтааһын, симэлийиэ суоһаарын туһунан саха сарыһнара сир элбэх ылыктаах этинлэри оңордолор, ол

үрдүк суолталаах тэрээһинигэр эгин-эҕэлгэ итэҕэллэр үрдүк сололохторо биіргэ кэккэлэһэн турбуттара буоллар Арасыйы бары итэҕэлтэнтэ тутууларын, бары норуот илээтин көрдөрүү буолуох этэ. Били-

туттүр. Бэлиитикэ кирдээх диһиллэрэ чахчы быһыылаах. Ону биһиэхэ быһбардар да көрдөрүллэр. Ханьык да баартыйа киирбэт киһи бириисидиэн буолуохтаах. Киһини дыокутаатынан баартыйа буолбатах, баартыйата суох норуот сирдээх түмсүүлэрэ туруоруохтаахтар. Оччор араллаан аҕыйах буолуо.

Аан дойдуга эгин-эҕэлгэ итэҕэл уонна итэҕэл салаалара элбэхтэр быһыылаах. Олох түктэрилер эмиз бааллар. Холобура, «сатанизм» диин дьону өлөрүүтэ уһуйар итэҕэли айа сатыллар. Ити Айыны итэҕэли курдук итэҕэл суох буолан, итэҕэллэр бэйэ-бэйэлэригэр утары туруоруу түмүгэр өлөрөсүү олус элбээн, Абааһы-Сатана кыһаан эрэрин көрдөрөр. Судаарыстыба дээ маньык түктэрини үүнүө-тэһинниэ этэ буоллаға. Аны туран үчүгэй буоллун, түктэри буоллун бары бэйэлэрин итэҕэлэрин сүрдээрин арбыллар, ағыта-ассыйалыылар эбит. Арай биһиги Аан дойдуну абырыахтаах Айыбыт итэҕэлэ өссө бэйэлээх-бэйэбинэн амнарытылла сылдыара олус хомойголоох. Иллэрээ сыл Дьокуускайга кириэ сырыттаһына, биір дьахтар уулусаға «Духовная пища» дии-дии өнгөөх кыраһый бөрөсүүрэнэ дьонго биіртэлиир. Миіххэ эмиз биіртэ. Онтукайа «Кто такой Иегова» диин эбит. Бу эмиз Биібиллээҕэ суруллубут Иегова диин таңара, бэйэтэ Мэңэ халлаанга олоһор уонна халлааны, сири-ууну, дьону айыт диин. Киһи дьону сүрдээрин таптыыр, «прощающий беззаконие и преступление и грех». Ол ғынан баран мэлдьи аһыһы оңорууну сөбүлээбэт үһү, хаһан эмэ кэмэ кэллээнин, сир үрдүгэр бары түктэрини суох оңоруо диин эрэбин диибиттэр. Иегова сиргэ ырайы ағалы диин Таңара суруктарыгар суруллубут үһү. Бу итэҕэл эмиз покаһиёға, буруйу барытын бырастыгы таһаарта олодурбүт буолан буолуо аан дойдуну үрдүнэн олус элбэх сиргэ тарҕамьыт үһү. Буолдумна, ханьык бағарар киһи омуғуттан соччо тутулуур суох, бэйэтин сирдигэр-майгыгар, уйулгугар айылгытыгар сөп түбөһөр итэҕэли

ылынан эрдэҕэ. Бу Барабасылааһыа итэҕэлин омук, киһи ис туругар (психологиятыгар) сөп түбэһэр ғына айдахтара. Ол иһин аан дойдуну үрдүнэн ким аһыһыттын-харатыһ сөттөрүөх бағалаах элбэх буолан, бу итэҕэлгэ баһаам элбэх киһи киірен эрдэҕэ. Ону ылыннарааччылар, ылыннааччылар саха тыйыс итэҕэлин сөбүлээбэккэ, күөнтээн, күн бүгүнгэ диири «язычество», «шаманизм» диин сырыттахтара эбээт. «Язычество» буолумуна, тун былыр ыһыллан, суруктуп сүтэн хаалыт омука. Хата Айылға оғолоро буоламьыт айылдаттан силістээх Таңарабытын сурукка да киіртэтир иһин умубакка, тыйыс Айылғаны тулуйар менталитеттээхпит буолуо. Айыт Айыны Таңарабыт Үрдүк Мэңэ Халлаанга баар буолан, биһиги ойууннарбыт үнэ-сүктэ ол иһин киің Халлаан тодус хаттыгаһыгар тийиэ дабайан тахсалларын истэн, «шаманизм» дииллэрэ буолуо. Ыраахтаағы былааһа баһылаары, барыс киллэрэри сонгообут итэҕэлин саха омук олоһон кэлбит устуоруйатын удумалдыыр уонна сахаларга буккуһан, сирдээрин-туомнарын ымык-таан билбит Иннокентий Вешаминов нуучча тылын (өссө былыргы сылабаан тылын) төрүт билбэт омука «Бог» диини саха төрүт итэҕэлигэр сыһыаран, «Таңара» диин тылыбаастаан сэрэтэин, дьон үксэ Киристіһизнистибани турған ылымьыт буолуохтаах. Саха бу кэмгэ диири Үрдүк Үрүң Аар Тойон таңараға үгэн кэлбит киһи буоллаға. Онон уруурдабыта чахчы. Онтукайа дээ, үөһээ эпитим курдук, саргылаах санаалаах саха киһитин сыһыа арыгы иһэргэ ээрэтэн, саргытын самнаран барар. Арыгыны Таңара күндү аһа диин абыраллаах Аал Уотун аһатар ас оңостубута, табары эмиз. Дьиниһин арыгы ыал Аал Уотун умулларар, барыны-барытын өлөрөр, алдытар Абааһы айыт амырыын «аһа» буолар эбит. Биһиги төрүт итэҕэлигэр төһүннэрэ, тыһын киллэрэ сатааччы үтүөкэниэх дьоммут олус сөһө быһаардылар.

(Салгыыта бэчээттэниэ)

ИТЭҔЭЛ

уонна

Чөл олох — олохтун түһэ

өрөспүүбүлүкэ салайааччыларынан ойоммөт. Биһиги үйэлэр тухары үөһэттэн этини ылына үөрэммит дьоммут ээ. Арасыйа үрдүкү саллытата Барабасылааһыа итэҕэли судаарыстыба бүтүүнүн итэҕэлэ оңорорго дьулуһар. Ол иһин сирдөйдү аайы Барабасылааһыа араас ааттаах хараамнара тутуллаллар, тутулла тураллар. Арай Киристіһизнистибани үөрэтэр хайыскалаах анал оскуолалар бааллар. Үөрөммит оғолор урут сойуус сағаттан баар Барабасылааһыа итэҕэлин үөрэтэр орто уонна үрдүк үөрэххэ киіриэхтэрэ — учуутал, салайааччы, бэлиитик буолуохтара. Иһитиннэрэр-биллэрэр тэриитэлэринэн үһүйүулары ытыталлар. Виірдо: «Барабасылааһыаны ылыннаххытына ыарахан үөрэхтэри: биисикэни, ахсааны (математиканы) турғаньык уонна диригьик биллэххит», — диин оғолору биір биісикэ уонна ахсаан ноуукатын акадьамыта араадыһыанан ағытаассыйалырын истэн турабын. В. Путин Арасыйа Биісидиінігэр талылыбыт андагарьын инаугурациятыгар нуучча Барабасылааһыатын итэҕэлин үрдүк сололооғо, Патриарх всея России Алексий II соғотоғун эрэ турарын көрдөрбүттэрэ миігин сөхтөрбүтэ. В. Путин бэйэтин инаугурациятын бэйэтэ тэрийбэтэ, салайбатағы чахчы. Ол эрэри элбэх омуктаах, эҕэлгэ итэҕэллээх Арасыйа судаарыстыбатын эмиз биір

Дьараһын МААРКАП

